نقش پیش‌بینی‌کنندگی مهارت‌های یادگیری و حل مسأله اجتماعی در خلاقیت اجتماعی دانش‌آموزان ابتدایی

فاطمه مهنی[۱]، محبوبه البرزی[۲*]، فریبا خوشبخت[۳]

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۲/۱۶ پذیرش نهایی: ۱۴۰۴/۰۲/۰۲

چکیده

هدف پژوهش حاضر، بررسی نقش مهارت‌های یادگیری و حل مسأله اجتماعی در خلاقیت اجتماعی دانش‌آموزان دوره ابتدایی بود. پژوهش به شیوه همبستگی انجام گرفت. جامعه آماری دانش‌آموزان ابتدایی شهرستان کهنوج استان کرمان به تعداد ۱۱۵۶۸نفر بودند. شرکت‌کنندگان پژوهش ۲۷۱ نفر (شامل۱۴۶دختر و ۱۳۳پسر) از دانش‌آموزان پنجم و ششم ابتدایی بودند که باروش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای انتخاب شدند. ابزار پژوهش مقیاس مهارت‌های یادگیری (احمدی،۱۳۹۶)، سیاهه حل مسأله اجتماعی (دیزوریلا ونزو،۲۰۰۲) و تکلیف خلاقیت اجتماعی (ماچیراد و لیوبرت،۲۰۰۲) بود. برای تعیین پایایی و روایی از روش آلفای کرونباخ و همبستگی استفاده شد. نتایج نشان داد رابطه معناداری بین خلاقیت اجتماعی با مشاهده (r=۰/۱۴ ، p≤۰/۰۵)، فرضیه‌سازی (r=۰/۳۵ ، p≤۰/۰۱)، تفسیر (r=۰/۱۱ ،p≤۰/۰۵) و برقراری ارتباط (r=۰/۲۱ ،p≤۰/۰۱) وجود دارد. بین خلاقیت اجتماعی و حل مسأله سازنده (r=۰/۳۴ ،p≤۰/۰۱) و حل مسأله غیرسازنده (r=-۰/۲۸ p≤۰/۰۱) همبستگی وجود دارد. نتایج رگرسیون‌گام به گام نشان داد فرضیه‌سازی ۲۶ درصد و فرضیه‌سازی و مهارت برقراری با یکدیگر ۳۲ درصد از واریانس خلاقیت اجتماعی را پیش‌بینی نمودند. حل مسأله سازنده ۳۵ درصد و حل مسأله سازنده و حل مسأله غیرسازنده با یکدیگر ۳۸ درصد از واریانس خلاقیت اجتماعی راتبیین نمودند. درنهایت رگرسیون همزمان نشان داددر مجموع مهارت‌های یادگیری و حل‌مسأله اجتماعی، ۳۰ درصد واریانس خلاقیت اجتماعی را از طریق فرضیه سازی، برقراری ارتباط و حل مسأله سازنده تبیین نمودند. براساس یافته‌های پژوهش خلاقیت اجتماعی بعنوان متغیری که برگرفته از توانمندی شناختی افراد در حل مسائل اجتماعی است از طریق دو متغیر مهارت‌های یادگیری وحس مسأله اجتماعی قابل تبیین است.

واژگان کلیدی: مهارت‌های یادگیری، حل‌مسأله اجتماعی، خلاقیت اجتماعی

۱. کارشناس ارشد آموزش ابتدایی، دانشگاه شیراز، ایران.
۲. دانشیارگروه مبانی تعلیم وتربیت، دانشگاه شیراز، ایران.
*نویسنده مسئول: malborzi@shirazu.ac.ir
۳. دانشیارگروه مبانی تعلیم وتربیت، دانشگاه شیراز، ایران.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

مقدمه

تحولات پرشتاب جهانی متأثر از تکنولوژی اطلاعات و ارتباطات، چالش‌های فردی و اجتماعی متعددی را درحوزه‌های مختلف فردی و اجتماعی ایجاد کرده است و جوامع بشری را بر آن داشته تا با نگرشی جدید، درصدد افزایش توانایی‌های خود برای همگامی با این تغییرات باشند (ادگل[1]، ۲۰۲۳). از جمله این دارایی‌ها می‌توان به خلاقیت اشاره کرد. خلاقیت توانایی دیدن از زاویه‌ای نو و اثر بخش به پدیده های مختلف تعریف می‌شودکه می‌تواند بسیاری از مشکلات را با راهکارهایی بدیع مرتفع نماید (مور[2]، ۲۰۲۲). آنچه در ارتباط با خلاقیت حائز اهمیت است بسط و گسترش آن به حوزه‌های متعدد اجتماعی، اخلاقی و عاطفی است (البرزی، ۱۳۹۳). به عبارتی نه تنها خلاقیت به حوزه‌های شناخت و تفکر انسان مربوط می‌شود، بلکه چگونگی تعمیم مهارت‌ها و ابعاد آن به سایرحوزه‌ها و رفتارهای انسان نیز دارای اهمیت است. در این خصوص خلاقیت اجتماعی[3] از جمله مفاهیمی است که توسط آوریل[4] (۱۹۹۰) مطرح شد. خلاقیت اجتماعی مفهومی جدید و چندبعدی در روانشناسی است که بروز افکار خلاقانه در روابط اجتماعی تعریف شده است. ادگل (۲۰۲۳) معتقد است خلاقیت اجتماعی راهبردی اثربخش در حل چالش‌های دنیای مدرن است. وان بزو و همکاران[5] (۲۰۲۱) معتقدند پرورش خلاقیت اجتماعی در افراد موجب کسب هویت اجتماعی می‌شود و از طریق تفسیر و تغییر روابط افراد با یکدیگر انسجام اجتماعی افزایش می‌دهد. براون[6] (۲۰۲۰) مبنای خلاقیت اجتماعی را تفاوت در دیدگاه‌ها، اندیشه‌ها، عملکردها و موقعیت‌های اجتماعی افراد می‌داند که با بروز تفکر بدیع نقش حل مسأله سازنده را دارد. منچوری[7] (۲۰۲۰) معتقد است در خلاقیت اجتماعی بر خلاف خلاقیت شناختی که تأکید بر فرد و افکارش است، بروز افکار خلاقانه در روابط فرد با دیگران و به‌ویژه گروه مطرح است، که به نوعی بیانگر خلاقیت در عمل است. فری‌هگر و همکاران[8] (۲۰۲۱) معتقدند جامعه امروز در موضوعات اجتماعی خود با چالش‌های متعددی مواجه است که ناشی از شیوه‌های برخورد

1. Edgell
2. Muir
3. social creativity
4. Averill
5. van Bezouw et al
6. Brown
7. Montuori
8. Frey-Herger et al

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

نامناسب حل مسائل در موقعیت‌های اجتماعی به‌ویژه روابط است. از این‌رو بسیاری از محققان بر این باورند باید به تقویت توانمندی افراد به‌ویژه در دوران کودکی برای برخورد خلاقانه با چالش‌های اجتماعی پرداخت (کاوا و همکاران[1]، ۲۰۲۱؛ کورنبروگر و همکاران[2]، ۲۰۲۰). ماچیراد و لوبارت[3] (۲۰۰۲) معتقدند خلاقیت اجتماعی روشی خلاقانه در روابط با دیگران به منظور پیداکردن راه‌حل‌های بدیع برای حل مسائل اجتماعی است که به‌دلیل وجود تعارضات در موقعیت‌های مختلف با دیگران به‌وجود می‌آید. از دیدگاه این محققان خلاقیت اجتماعی شامل دو بعد سیالی و ابتکار است. سیالی به‌معنای تعداد راه‌حل‌های فرد در تعارضات بین‌فردی است و ابتکار به معنای بداعت راه‌حل‌ها است. بگتو[4] (۲۰۲۲) بر این باور است که استدلال‌های قیاسی و استقرایی در تحلیل مسائل مربوط به روابط بین فردی موجب دانش و افکار جدید و بدیع می‌گردد که همان مفهوم خلاقیت اجتماعی است. خلاقیت اجتماعی مفهومی متفاوت از خلاقیت گروهی و خلاقیت جمعی دارد (سیرلا[5]، ۲۰۲۱؛ مور، ۲۰۲۲) و متغیری میانجی برای تعارضات بین‌فردی است که می‌تواند با ساخت ایده‌های جدید به حل مسائل به بهترین شیوه بپردازد (لئون و رایترپالمون[6]، ۲۰۲۲؛ رایتزچل و ناستد[7]، ۲۰۲۰). البرزی (۱۳۸۶) معتقد است از آن‌جا که خلاقیت اجتماعی در تعاملات و ارتباطات اجتماعی تأثیر بسزایی دارد، نقش پرورش و تقویت آن در بهزیستی و سلامت روان کودکان چشمگیر است همان‌طور که هوش در حوزه‌ها و حیطه‌های مختلف آشکار می‌شود و توانمندی‌هایی ویژه به افراد می‌دهد خلاقیت اجتماعی نیز به نوعی توانمندی در روبه‌رو شدن با مسائل اجتماعی ایجاد می‌کند و بر سلامت روان افراد تأثیر دارد و کودکانی که از خلاقیت اجتماعی برخوردارند، در نتیجه اعتماد به‌نفس بیشتر و خودپنداره‌ی مثبت‌تری دارند که به آنان در مواجه و رویارویی با محیط و مسائل متنوع کمک می‌کند.

داج[8] (۱۹۹۴) در مدل چرخشی خود از حل مسأله اجتماعی معتقد است که عوامل بیولوژیکی، شخصیتی، حافظه و دانش اجتماعی با توجه به اهداف اجتماعی شدن بر پردازش اطلاعات اجتماعی تأثیر می‌گذارد و پاسخ‌های موفق

1. Kawa et al
2. Kornberger et al
3. Mouchiroud &Lubart
4. Beghetto
5. Cirella
6. Leone &Reiter-Palmon
7. Rietzschel& Nijstad
8. Doge

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

بعد از ارزیابی گروه اجتماعی و اهداف اجتماعی ارائه می‌شود که موجب خلاقیت اجتماعی می‌گردد. ایسل[1] (۲۰۲۰) در پژوهش خود نشان دادند جوامعی که به پرورش خلاقیت افراد اهمیت می‌دهند در حوزه روابط اجتماعی نیز به خلاقیت اجتماعی افراد اهمیت داده و برای تقویت آن برنامه‌ریزی می‌کنند. ریو[2] (۲۰۲۰) در پژوهش خود نشان دادند برای تقویت خلاقیت اجتماعی در افراد باید به ارتباطات اجتماعی و بازدارنده‌ها و تسهیل‌کننده‌های آن توجه نمود. فیسچر[3] (۲۰۱۱) در مقاله خود با عنوان خلاقیت اجتماعی بهره‌گیری از قدرت فرهنگ مشارکت به این نکته می‌پردازد که حل مسائل دنیای حاضر در قرن بیست و یکم نیازمند راه‌حل‌هایی برآمده از خلاقیت اجتماعی است. کرازا و همکاران [4](۲۰۲۱) ضمن اشاره به محدودیت‌های نظام آموزشی معتقدند باید مدارس به پرروش خلاقیت اجتماعی دانش‌آموزان بپردازند. ایوانز[5] (۲۰۲۱) معتقد است بازاندیشی در فعالیت‌های مؤسسات آموزشی نقشی مهم در پرورش تفکر خلاق فراگیران در حوزه‌های مختلف فردی، شناختی و اجتماعی دارد. یانگر و همکاران[6] (۲۰۲۱) نیز به ضرورت رفع محدودیت‌های پرورشی و آموزشی برای تقویت خلاقیت اجتماعی فراگیران تأکید دارد. باتوجه به اهمیت خلاقیت اجتماعی، پژوهش‌های متعددی در خصوص متغیرهای تأثیرگذار و مرتبط با آن بررسی شده‌اند از جمله سجادی‌فر (۱۴۰۱) در پژوهش خود دریافت استفاده از روش پژوهشی پروژه‌محور که حاوی عناصر اساسی مهارت‌های یادگیری است، موجب افزایش خلاقیت اجتماعی دانش‌آموزان ابتدایی می‌گردد. البرزی (۱۳۹۲) در پژوهش بررسی رابطه نگرش به خلاقیت و خلاقیت اجتماعی در کودکان با واسطه‌گری هسته کنترل در پژوهش خود دریافت نگرش خلاقانه، پیش‌بینی کننده منفی و معنادار خلاقیت اجتماعی است. نتایج تأکید بر نقش مثبت و معنادار نگرش به خلاقیت بر خلاقیت اجتماعی با نقش واسطه‌ای هسته کنترل دارد. به‌عبارت دیگر هر چه کودکان نگرش‌های خلاقه‌تری داشته باشند، هسته کنترل درونی‌تری دارند و هرچه هسته کنترل درونی‌تر باشد، خلاقیت اجتماعی بالاتر است. البرزی (۱۳۹۳) در پژوهش خود با بررسی نقش واسطه‌ای باورهای انگیزشی نشان داد باورهای خوداستقلالی، در مقایسه با سایرباورهای انگیزشی،

1. Eisele
2. Ryu
3. Fischer
4. Corazza et al
5, Evans
6. Yanger et al

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

سهم واسطه‌ای بیشتری بین متغیرهای محیطی و خانوادگی و خلاقیت اجتماعی ایفا می‌کنند. حسن‌زاده (۱۳۹۰) در پژوهش خود دریافت جهت‌گیری گفت و شنود خانواده پیش‌بینی کننده مثبت و معنادار خودکارآمدی و خلاقیت اجتماعی است و همچنین بین خودکارآمدی کودکان و داشتن مهارت‌های حل مسأله اجتماعی و خلاقیت اجتماعی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

باتوجه به اهمیت خلاقیت اجتماعی در زندگی امروزه دانش‌آموزان و کودکان به‌ویژه آن‌که اجتماع امروز با مسائل متعددی چه درخانه و چه در مدرسه روبرو می‌شوند شناخت عوامل فردی و اجتماعی مؤثر بر افزایش و پرورش خلاقیت اجتماعی اهمیت بسزایی دارد. در این راستا از بین متغیرهای فردی نقش متغیرهایی همچون سبک‌های یادگیری، ویژگی‌های شخصیتی، خودکارآمدی، انگیزش، نگرش، هسته کنترل و عواطف در خلاقیت کودکان و به‌طور خاص در خلاقیت اجتماعی مورد تأیید قرارگرفته است (مرادخواه والبرزی، ۲۰۱۶؛ رناتونا و رناتونا[1]، ۲۰۲۱). در میان متغیرهای ذکرشده به‌نظر می‌رسد دو متغیر مهارت‌های یادگیری و حل مسأله اجتماعی به‌عنوان دو بعد مهم در خلاقیت اجتماعی قابل توجه است. در مهارت‌های یادگیری، چگونگی یادگیری افراد بر اساس مهارت‌هایی همچون قدرت تعمیم، مشاهده دقیق، چگونگی تفسیر وقایع، ایده‌پردازی و سیالی، انعطاف‌پذیری و قدرت پیش‌بینی، تبیین می‌گردد (گاردینر[2]، ۲۰۲۰) که این مهارت‌ها می‌تواند در خلاقیت اجتماعی مؤثر باشد. رناتونا ورناتونا (۲۰۲۱) معتقدند در حل مسائل به‌صورت خلاقانه استفاده از راهبردها و مهارت‌های یادگیری و تفکر قدرت تمرکز، نواندیشی، توجه و انعطاف‌پذیری ذهن را در حل مسائل به‌ویژه اجتماعی افزایش می‌دهد. از سوی دیگر حل مسأله اجتماعی نیز متغیری مهم در خلاقیت اجتماعی است. از آن‌جایی که در حل مسأله اجتماعی پرداختن به راه‌های مختلف برای حل یک موضوع اجتماعی مطرح است هر اندازه مکانیسم‌های چگونگی حل مسأله اجتماعی بهتر تبیین گردد شیوه‌های پرورش خلاقیت اجتماعی مشخص می‌شود. در ادامه به مکانیسم‌های تأثیرگذاری مهارت‌های یادگیری و حل‌مسأله اجتماعی در یادگیری پرداخته می‌شود.

1. Renatovna&Renatovna
2. Gardiner

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

یادگیری از موضوعات مهم و مورد علاقه روانشناسان و متخصصان تعلیم وتربیت بوده و آنها تلاش می‌کنند تا ابعاد پیچیده یادگیری را بشناسند و یادگیری انسان را تسهیل نمایند. بیشتر صاحب‌نظران معتقدند یادگیری مهارت‌ها می‌تواند دانش‌آموزان را در طی‌کردن مراحل روش علمی تواناتر نموده و زمینه یادگیری مادام‌العمر را برای آنان مهیا نماید. کودکان باید مهارت‌های یادگیری از جمله مهارت مشاهده، فرضیه‌سازی، پیش‌بینی، برقراری ارتباط، طراحی تحقیق و تفسیریافته‌ها را فراگیرند. دلیل تأکید بر چنین مهارت‌هایی آن است که با رشد و پرورش آن‌ها، عملکرد فرد در زمینه‌های متنوعی بهبود می‌یابد. در حقیقت کودکان یاد می‌گیرند، که چگونه با مسائل مختلف اجتماعی و اخلاقی و فرهنگی برخورد کنند. از آن‌جایی که یادگیری در خلأ رخ نمی‌دهد و برای یادگیری نیاز به زمینه‌ی یادگیری یعنی مجموعه‌ای از روندهای شناختی، عاطفی، اخلاقی و اجتماعی است، بنابراین نمی‌توان نقش مهارت‌های یادگیری را در پرورش خلاقیت اجتماعی نادیده گرفت (البرزی و همکاران، ۱۳۹۷). فرایندها و مکانیسم‌های تأثیرگذاری مهارت‌های یادگیری برخلاقیت اجتماعی در نقش هرمهارت برای حل مسائل است. از آن‌جایی که در پژوهش حاضر منظور از مهارت‌های یادگیری مشاهده، فرضیه‌سازی، پیش‌بینی، تفسیر نتایج و مهارت‌های برقراری ارتباط است می‌توان گفت هریک از این مهارت‌ها تمرین و مقدمه‌ای بر بروز افکارخلاقانه در حل مسائل اجتماعی و روابط برون فردی است. در مهارت مشاهده، از یک یا چند حس به‌منظور جمع‌آوری اطلاعات استفاده می‌شود که این به معنای اولین مرحله از بروز تفکر خلاق با عنوان مرحله آمادگی است. در مهارت فرضیه‌سازی از مشاهدات و استنباط‌ها برای ارائه راه‌حل‌های مختلف احتمالی استفاده می‌شود که به نوعی بیانگر مرحله سیالی در بروز تفکر خلاق محسوب می‌شود. در مهارت پیش‌بینی به نتیجه و پیامد عملکردها پرداخته می‌شود و در مهارت تفسیر یافته‌ها الگوها و نتایج بررسی می‌شوند که این دو می‌توانند مقدمه انعطاف‌پذیری ذهن و ارائه راه حل بدیع و نو در تفکر خلاق باشند.

علاوه بر مهارت‌های یادگیری متغیر دیگری که در پژوهش حاضر بررسی شد حل مسأله اجتماعی است که از دیگر متغیرهای مهم فردی در خلاقیت اجتماعی محسوب می‌گردد. حل مسأله اجتماعی فرایندی شناختی- رفتاری است که در طی آن یک فرد یا گروه تلاش می‌کنند راه حل مؤثری برای مشکلات زندگی روزمره ارائه دهند. توانایی حل مسأله اجتماعی یک سازه واحد نیست بلکه سازه‌ای چندبعدی و مرکب از توانایی‌های مختلف شناختی، عاطفی، انگیزشی و

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

رفتاری است. به‌عبارتی مهارت‌های حل مسأله دلالت بر فعالیت‌های شناختی و رفتاری دارد که به‌وسیله آن شخص تلاش می‌کند مسأله را درک و راه حل مؤثری پیدا کند (نزو و دی‌زوریلا[1]، ۲۰۰۶). در فرایند حل مسأله اجتماعی، ارائه ایده‌های نو و بدیع در روابط بین‌فردی که منجر به حل بهتر مسأله گردد و پیامدهای مثبت داشته باشد، خلاقیت اجتماعی است (ادگل ، ۲۰۲۳). می‌توان گفت زمانی که افراد برای حل مسائل در حوزه‌ی روابط اجتماعی به تعیین مسأله، ارائه راه‌حل‌ها، بررسی راه‌حل‌ها، به اقدام عملی و ارزشیابی می‌پردازند، فرایندهای ذهنی تفکر خلاق را طی می‌کنند.

پرداختن به خلاقیت اجتماعی بر اساس متغیرهای فردی از جمله مهارت‌های یادگیری و حل مسأله اجتماعی از لحاظ نظری و کاربردی حائز اهمیت است. از لحاظ نظری انجام پژوهش، موجب افزایش پیشینه پژوهش در ارتباط با خلاقیت اجتماعی، یادگیری و حل مسأله است و از لحاظ کاربردی شناخت متغیرهای تأثیرگذار می‌تواند چگونگی پرورش و تقویت تفکر خلاق را برای والدین، معلمان و متخصصان فراهم سازد. خلاقیت اجتماعی در عصر اینترنت و رسانه که بر ارتباطات و روابط بین‌فردی متمرکز است، مهارتی کلیدی است (البرزی، ۱۳۹۳). محققان بر این باورند که محدودیت‌های نظام آموزشی در پرورش تفکر خلاق فراگیران به‌ویژه در حوزه‌های روابط عمومی و مسائل اجتماعی منجر به کاهش توانمندی‌های سرمایه‌های جامعه می‌گردد (مور، ۲۰۲۲). کاوا و همکاران (۲۰۲۱) معتقدند عدم توجه به فرایندهای یادگیری و عدم به توجه به توانمندی‌های حل مسأئل اجتماعی، جوامع را با چالش‌های عمده‌ای مواجه می‌سازد. به‌عبارتی از دیدگاه این محققان، امروزه حل مسائل غیر قابل پیش‌بینی از الزامات زندگی است و سلامت روان و کیفیت زندگی افراد بسته به روش برخورد آنان با مسائلی است که با آن مواجهه می‌شوند. برخی افراد در مواجهه با کوچک‌ترین مسائل که با آن برخورد می‌کنند اظهار ناتوانی و شکست می‌کنند و برعکس برخی دیگر با توانمندی و تفکر قادر به رویارویی با مسائل متنوع تحصیلی، خانوادگی و اجتماعی هستند. به‌دست آوردن مهارت خلاقیت اجتماعی اهمیت بسزایی درسلامت روان وجسم دارد، به‌خصوص زمانی که افراد با اتفاقات ناگوار و تنیدگی‌های منفی زندگی روبه رو می‌شوند (نزو ودیزوریلا، ۲۰۰۶). ازآن‌جایی که پیشینه پژوهش در خصوص متغیر خلاقیت اجتماعی محدود است درادامه به پژوهش‌های مشابه در خصوص حل مسأله اجتماعی و خلاقیت بیان می‌گردد. از جمله

1. Nezu& D Zurilla

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

گشتاسبی (۱۳۹۲) در پژوهشی به عنوان بررسی تأثیر آموزش بر مبنای الگوی حل مسأله بر ابعاد مختلف تفکر خلاق به این نتیجه دست یافت که آموزش بر مبنای حل مسأله بر مؤلفه‌های تفکر خلاق (سیالی، انعطاف‌پذیری، بسط و ابتکار) مؤثر و معنادار است. همین‌طور کونگپیبون[1] (۲۰۲۳) در پژوهشی به‌عنوان اثربخشی روش‌تدریس حل مسأله بر خلاقیت نشان داد کاربرد روش تدریس حل مسأله برخلاقیت دانش‌آموزان و مؤلفه‌های آن شامل تفکرخلاق و انگیزشی تأثیر دارد. بر اساس پژوهش‌های ذکر شده توانایی حل مسأله برخلاقیت تأثیرگذاراست. با توجه به آن‌چه گفته شد و با توجه به اهمیت خلاقیت به‌ویژه در حوزه روابط اجتماعی کودکان انجام پژوهش‌هایی که پیشایندهای خلاقیت اجتماعی را شناسایی نماید، ضروری است، از این‌رو در پژوهش حاضر شناخت خلاقیت اجتماعی در دانش‌آموزان مقطع ابتدایی، به‌طورخاص با توجه به متغیرهای فردی تأثیرگذار بر آن مورد تأکید قرار گرفت به‌ویژه آن‌که براساس جستجو محقق پژوهش‌ها بر خلاقیت اجتماعی محدود است و به‌طور خاص پژوهشی در ارتباط با نقش مهارت‌های یادگیری و حل‌مسأله اجتماعی با خلاقیت اجتماعی تاکنون صورت نگرفته است و تعداد محدودی از تحقیقات انجام شده نیز بر متغیرهای خانوادگی و اجتماعی مؤثر بر خلاقیت اجتماعی پرداخته‌اند از این‌رو هدف پژوهش حاضر بررسی نقش مهارت‌های یادگیری و حل مسأله اجتماعی در خلاقیت اجتماعی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی است و در این راستا فرضیه‌های مورد بررسی عبارتند از:

۱- ابعاد مهارت‌های یادگیری پیش‌بینی کننده مستقلی برای خلاقیت اجتماعی هستند.

۲- ابعاد حل مسأله اجتماعی پیش‌بینی کننده مستقلی برای خلاقیت اجتماعی هستند

۳- متغیرهای حل مسأله اجتماعی و مهارت‌های یادگیری پیش‌بینی‌کننده مستقل و قوی‌تری برای خلاقیت اجتماعی هستند.

روش

پژوهش حاضر در زمره پژوهش‌های بنیادی و از نظر جمع‌آوری داده‌ها توصیفی از نوع همبستگی است. جامعه آماری این پژوهش، شامل همه‌ی دانش‌آموزان دختر و پسر دوره ابتدایی مشغول به تحصیل در شهرستان کهنوج استان کرمان به تعداد ۱۱۵۶۸ نفر بودند. جهت انتخاب نمونه ابتدا از بین کل دانش‌آموزان دوره ابتدایی، پایه‌ی

1. Kongpiboon

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

پنجم و ششم به‌علت توانمندی در پاسخ‌گویی به سؤالات پرسشنامه انتخاب شدند و از بین این گروه بر اساس جدول کرجسی و مورگان (۱۹۷۰) تعداد آزمودنی‌ها مشخص شد و سپس با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی افراد نمونه انتخاب شدند. بدین منظور از کل مدارس پسرانه دو مدرسه و از کل مدارس دخترانه دو مدرسه شهرستان کهنوج انتخاب شد و در مدارس انتخابی از بین دانش‌آموزان دو کلاس پنجم و دو کلاس ششم به‌طور تصادفی انتخاب شد و به پرسش‌نامه‌ها پاسخ دادند (جدول ۱).

جدول ۱: ویژگی‌های جمعیت‌شناختی آزمودنی‌ها

کلاس/جنس	کلاس پنجم	کلاس ششم	جمع
پسر	۶۵(۴۶درصد)	۶۸(۴۹ درصد)	۱۳۳(۴۸ درصد)
دختر	۷۶(۵۴ درصد)	۷۰(۵۱ درصد)	۱۴۶(۵۲ درصد)
جمع	۱۴۱(۵۲ درصد)	۱۳۰(۴۸ درصد)	۲۷۱

همان‌گونه که جدول نشان می‌دهد در گروه نمونه تعداد ۱۳۳ نفر پسر (۴۸%) و ۱۴۶ دختر (۵۲٪) و تعداد کل ۲۷۱ نفر حضور داشت در ادامه به‌منظور جمع‌آوری اطلاعات از سه ابزار استفاده گردید:

مقیاس مهارت‌های یادگیری[1]: در پژوهش حاضر برای سنجش مهارت‌های یادگیری از مقیاس احمدی (۱۳۹۶) استفاده گردید. قابل ذکر است که مقیاس مذکور با ۴۱ گویه ویژه‌ی معلمان بوده است که برای دانش‌آموزان تکمیل می‌شد، اما در پژوهش حاضر گویه‌ها به گونه‌ای تغییر یافت که دانش‌آموزان بتوانند تکمیل نمایند و بر این اساس مقیاس به ۳۴ گویه تغییر یافت که ۶ عامل مهارت مشاهده، پیش‌بینی، فرضیه‌سازی، طراحی تحقیق، برقراری ارتباط، تفسیریافته‌ها را مورد ارزیابی قرار می‌دهد. احمدی (۱۳۹۶) برای بررسی روایی از شیوه روایی محتوایی و تحلیل عامل استفاده نمود که مقدارKMO مقیاس را ۰/۸۱ و آزمون کرویت بارتلت نیز ۴۷۳/۷۶ گزارش نمود که در سطح ۰/۰۰۰۱ معنی‌دار شد و ۶ عامل به‌دست آورد و برای بررسی پایایی از شیوه‌ی آلفای کرونباخ استفاده نمود و ضرایبی از دامنه ۰/۸۶ تا ۰/۹۰ به‌دست آورد. در پژوهش حاضر برای محاسبه‌ی روایی از همبستگی ابعاد با نمره کل استفاده شد که ضرایب در دامنه ای از ۰/۵۷ تا ۰/۸۰ بودند و در سطح ۰/۰۰۱ معنی‌دار و پایایی کل نیز با آلفای کرونباخ ۰/۸۲ به‌دست آمد.

[1] Skills learning Scale

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

سیاهه‌ی حل مسأله اجتماعی[1]: فرم کوتاه مقیاس تجدید نظر شده حل مسأله دی‌زوریلا و نزو در سال ۲۰۰۲ تهیه شد. این مقیاس یک پرسش‌نامه خودگزارشی است که مهارت‌های حل مسأله اجتماعی را می‌سنجد. این مقیاس ۲۵ گویه و ۵ خرده مقیاس دارد که در دوبعد کلی قابل تقسیم است و بر اساس طیف لیکرت پنج درجه‌ای تنظیم شده است. در این مقیاس جمع نمرات دوبعد جهت‌گیری مثبت نسبت به مشکل و سبک حل مسأله منطقی به عنوان نمرات حل مسأله اجتماعی سازنده و جمع نمرات ۳ بعد جهت‌گیری منفی نسبت به مشکل، سبک حل مسأله اجتنابی و سبک حل مسأله بی‌دقتی/ تکانشی به عنوان نمره مهارت حل‌مسأله اجتماعی غیرسازنده محسوب می‌شود. پایایی این مقیاس به‌وسیله باز آزمایی بین ۰/۶۸ تا ۰/۹۱ و با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۶۹ تا ۰/۹۵ محاسبه گردید (دیزوریلا ونزو،۲۰۰۲). البرزی و همکاران (۱۳۹۷) برای بررسی پایایی مقیاس روش آلفای کرونباخ استفاده کردند و ضریب ۰/۹۳ به‌دست آوردند و برای محاسبه‌ی روایی این مقیاس از همبستگی نمرات هر گویه با نمره بعد مربوطه و همبستگی ابعاد با نمره کل استفاده کردند که ضرایب در دامنه‌ی ۰/۵۲ تا ۰/۷۶ به‌دست آمد و همگی در سطح ۰/۰۱ معنادار بودند. در پژوهش حاضر برای بررسی پایایی از روش آلفای کرونباخ استفاده شد که مقدار این ضریب برای ابعاد حل مسأله اجتماعی سازنده و حل مسأله اجتماعی غیرسازنده به ترتیب۰/۶۰ و ۰/۷۰ برای کل پرسش‌نامه ۰/۷۲ دست آمد. و برای محاسبه روایی این مقیاس از همبستگی ابعاد با نمره کل استفاده شد که ضرایب ۰/۸۴ و ۰/۸۹ به‌دست آمد.

تکلیف خلاقیت اجتماعی[2]: برای ارزیابی میزان خلاقیت اجتماعی، از تکالیف حل مسأله خلاقیت اجتماعی ماچیراد و لوبارت (۲۰۰۲) استفاده شد. در این تکالیف، بر اساس پژوهش ماچیراد ولوبارت (۲۰۰۲) از شرکت‌کنندگان خواسته شد تا در پاسخ به سه مسأله‌ی اجتماعی که بر حسب ماهیت فرد یا افراد درگیر باهم متفاوتند، راه‌حل‌های خلاقانه خود را بنویسند. ماچیراد و لوبارت (۲۰۰۲)، برای به‌دست آوردن روایی همگرا، از بررسی همبستگی پرسش‌نامه خلاقیت اجتماعی با آزمون‌های هوش مختلف آزمون استفاده غیرمعمول از جعبه (تورنس، ۱۹۷۴)، سیالی کلمات و تکالیف قصه‌گویی استفاده کردند که نتایج دارا بودن روایی همگرا پرسش‌نامه خلاقیت اجتماعی را نشان می‌دهد. و ماچیرادو لوبارت (۲۰۰۲)، ضریب پایایی این ابزار از روش آلفای کرونباخ، ۰/۸۷ گزارش کرده‌اند. البرزی (۱۳۹۲) در پژوهش خود روایی محتوایی تکلیف را تعیین نمود و پایایی

[1] Social Problem Solving inventory
[2] Social Creativity Task

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

به شیوه آلفای‌کرونباخ را برای ابعاد سیالی ۰/۹، ابتکار ۰/۸۳، انعطاف‌پذیری۰/۸۰ و کل پرسش‌نامه ۰/۸۸ گزارش کرد. در پژوهش حاضر برای بررسی پایایی، از روش آلفای کرونباخ استفاده شد که مقدار ضریب آن ۰/۵۷ به‌دست آمد. و برای محاسبه‌ی روایی از همبستگی ابعاد با نمره کل استفاده شد. که انعطاف‌پذیری همبستگی ۰/۸۲ و ابتکار همبستگی ۰/۹۲ نشان داد. در ادامه جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار آماری spss و آمارهای توصیفی و استنباطی استفاده شد.

یافته‌ها

به‌منظور ارائه‌ی یافته‌ها ابتدا آمار توصیفی (میانگین و انحراف استاندارد) و شاخص‌های مفروضات آمارپارامتریک شامل میزان کجی و کشیدگی و نتایج آزمون لون (مقادیر وسطح معنی‌داری) گزارش شد (جدول ۲).

جدول ۲: یافته‌های توصیفی و مقادیرکجی، کشیدگی و لون متغیرهای پژوهش

متغیرها	مؤلفه‌ها	میانگین	انحراف معیار	انحراف معیار	مقدارکجی	مقدارکشیدگی	مقدار لون	سطح معنی‌داری
مهارت‌های یادگیری	مهارت مشاهده	۴/۸۱	۰/۹۶	۰/۹۶	-۱/۱۶	۱/۱۵	۱/۲۵	۰/۱۴
	مهارت پیش‌بینی	۶/۱۰	۱/۰۵	۱/۰۵	-۱/۰۶	۰/۸۴	۲/۹	۰/۴
	مهارت فرضیه‌سازی	۱۰/۳۶	۱/۵۶	۱/۵۶	-۱/۲۱	۰/۹۷	۰/۵۱	۰/۴۸
	مهارت طراحی تحقیق	۸/۹۲	۱/۳۲	۱/۳۲	-۰/۵۴	-۰/۶۴	۰/۷۰	۰/۴۰
	مهارت برقراری ارتباط	۶/۲۲	۱/۰۱	۱	-۱/۲۴	۰/۶۵	۰/۰۰۲	۰/۹۷
	مهارت تفسیرو استنباط یافته‌ها	۷/۹۸	۱/۲۰	۱/۲۰	-۰/۵۱	۰-/۸۸	۲/۷۰	۰/۱۰
	نمره کل	۴۴/۴۳	۴/۶۶	۴/۶۶	-۱/۳	۲	۱/۸۴	۰/۰۹
حل مسئله اجتماعی	سازنده	۲۴/۷۱	۵/۷۰	۵/۷۰	-۰/۶۰	-۰/۲۰	۰/۵۹	۰/۴۴
	غیرسازنده	۳۱/۰۱	۶/۸۰	۶/۸۰	-۰/۲۳	-۰/۸۰	۰/۱۵	۰/۶۹
	نمره کل	۵۵/۷۲	۱۰/۸۱	۱۰/۸۱	-۰/۴۵	-۰/۲۱	۰/۵۰	۰/۴۶
خلاقیت اجتماعی	نمره کل	۸/۰۸	۳/۹۹	۳/۹۹	-۰/۳۵	- ۰/۴۴	۱/۷۷	۰/۶۵

براساس یافته‌های جدول مفروضه‌های مربوط به نرمال بودن توزیع داده‌ها و همچنین همگنی واریانس‌ها تأیید گردید. بمنظور بررسی فرضیه‌های پژوهش ضریب همبستگی بین متغیرها باروش ضریب همبستگی پیرسون بررسی گردید و نتایج نشان داد همبستگی معناداری بین متغیرهای پژوهش وجوددارد (جدول ۳).

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

جدول ۳:همبستگی متغیرخلاقیت اجتماعی با متغیرهای مهارت‌های یادگیری و حل مسأله اجتماعی

متغیر	ابعاد	مقدارهمبستگی	سطح معنی داری
مهارت‌های یادگیری	مشاهده	۰/۱۴	۰/۰۵
	فرضیه‌سازی	۰/۳۵	۰/۰۱
	پیش‌بینی	۰/۱۰	Ns
	تفسیریافته‌ها	۰/۱۱	۰/۰۵
	برقراری ارتباط	۰/۲۱	۰/۰۱
	طراحی تحقیق	۰/۰۹	Ns
	نمره کل	۰/۲۰	۰/۰۱
حل مسأله اجتماعی	حل مسأله سازنده	۰/۳۴	۰/۰۱
	حل مسأله غیرسازنده	-۰/۲۸	۰/۰۱
	نمره کل	۰/۳۲	۰/۰۱

یافته‌های جدول در بررسی رابطه بین متغیر خلاقیت اجتماعی با ابعاد مهارت‌های یادگیری نشان می‌دهد بین متغیر خلاقیت اجتماعی با ابعاد مشاهده ($r=۰/۱۴$ ، $p\leq۰/۰۵$)، فرضیه‌سازی ($r=۰/۳۵$ ، $p\leq۰/۰۱$)، تفسیریافته‌ها ($r=۰/۱۱$ ، $p\leq۰/۰۵$) و برقراری ارتباط ($r=۰/۲۱$ ، $p\leq۰/۰۱$) همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد.

در ادامه به‌منظور بررسی فرضیه اول پژوهش، برای مشخص کردن این‌که کدامیک از ابعاد پیش‌بینی کننده قوی‌تر و مستقلی برای خلاقیت اجتماعی هستند از تحلیل رگرسیون به‌شیوه‌ی گام به گام استفاده شد. ابعاد مهارت‌های یادگیری شامل: مشاهده، پیش‌بینی، فرضیه‌سازی، طراحی تحقیق، برقراری ارتباط، تفسیریافته‌ها به‌عنوان متغیر پیش‌بین و خلاقیت اجتماعی به‌عنوان متغیر ملاک در معادله وارد شدند (جدول ۴).

جدول ۴. رگرسیون گام به گام خلاقیت اجتماعی بر ابعاد مهارت‌های یادگیری

مدل	متغیر	B	خطای معیار	بتا	T	F	سطح معنی‌داری	R^2	آماره تلرانس
۱	فرضیه‌سازی	۰/۸۰	۰/۰۵	۰/۲۹	۱۲/۰۸	۱۳۲/۱۵	۰/۰۰۱	۰/۲۶	۰/۸۳
۲	فرضیه‌سازی	۰/۷۳	۰/۰۴	۰/۱۹	۱۰/۲	۱۲۷/۲۳	۰/۰۰۱	۰/۳۲	۰/۶۳
	برقراری ارتباط	۰/۵۲	۰/۰۳	۰/۱۳	۹/۵۳				۰/۵۹

نتایج جدول نشان می‌دهد از بین ابعاد مهارت‌های ارتباطی در گام اول متغیر فرضیه‌سازی به‌تنهایی ۲۶ درصد از واریانس خلاقیت اجتماعی راپیش‌بینی نمود و در گام دوم متغیرهای فرضیه‌سازی و برقراری ارتباط با یکدیگر ۳۲ درصد از واریانس خلاقیت اجتماعی را پیش‌بینی نمودند و قدرت پیش‌بینی افزایش یافت.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

به‌منظور بررسی فرضیه دوم پژوهش، ابعاد حل‌مسأله اجتماعی که شامل حل مسأله سازنده و حل مسأله غیرسازنده به‌عنوان متغیر پیش‌بین و خلاقیت اجتماعی به‌عنوان متغیر ملاک در معادله وارد شدند (جدول۵).

جدول ۵. رگرسیون گام به گام خلاقیت اجتماعی برابعاد حل‌مسأله

مدل	متغیر	B	خطای معیار	بتا	t	F	سطح معنی‌داری	R^2	آماره تلرانس
۱	حل مسأله سازنده	۰/۹۳	۰/۰۸	۰/۳۲	۱۳/۰۸	۱۴۰/۵	۰/۰۰۱	۰/۳۵	۰/۸۲
۲	حل مسأله سازنده	۰/۸۱	۰/۰۶	۰/۲۰	۱۱/۱۹	۱۲۶/۲۵	۰/۰۰۱	۰/۳۸	۰/۶۰
	حل مسأله غیرسازنده	۰/۶۸	۰/۰۶	-۰/۱۶	۱۰/۵				۰/۵۶

نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها در بررسی رابطه بین متغیر خلاقیت اجتماعی با ابعاد حل‌مسأله اجتماعی نشان می‌دهد بین متغیرخلاقیت اجتماعی با بعد حل مسأله سازنده ($p\leq۰/۰۱$ ، $r=۰/۳۴$) و بعد حل‌مسأله غیرسازنده ($p\leq۰/۰۱$ $r=-۰/۲۸$) همبستگی معناداری وجود دارد. برای مشخص کردن این‌که کدامیک از ابعاد پیش‌بینی‌کننده‌ی قوی‌تر و مستقلی برای خلاقیت اجتماعی هستند از تحلیل رگرسیون به شیوه‌ی گام به گام استفاده شد. نتایج جدول ۵ نشان می‌دهد حل مسأله سازنده در گام اول به‌تنهایی ۳۵ درصد از واریانس خلاقیت اجتماعی را پیش‌بینی نمود و در گام دوم متغیرهای حل مسأله سازنده و حل مسأله غیرسازنده ۳۸ درصد از واریانس خلاقیت اجتماعی را پیش‌بینی نمودند و قدرت پیش‌بینی افزایش یافت.

به‌منظور بررسی فرضیه سوم پژوهش در جهت تعیین قدرت پیش‌بینی متغیرهای مهارت‌های یادگیری و حل مسأله اجتماعی بر خلاقیت اجتماعی از روش رگرسیون چندگانه به شیوه همزمان استفاده گردید (جدول۶).

جدول۶: رگرسیون مهارت‌های یادگیری و حل‌مسأله اجتماعی بر خلاقیت اجتماعی

متغیر	ضرایب غیراستاندارد	خطای استاندارد	بتا	مقدار T	سطح معنی‌دار	مقدار R	مقدار R^2	مقدار F	سطح معنی‌دار
مشاهده	۰/۰۷	۰/۰۷	۰/۱۱	۰/۹۹	۰/۳۳				
فرضیه‌سازی	۰/۶۴	۰/۲۹	۰/۲۴	۲/۱۶	۰/۰۱				
پیش‌بینی	۰/۱۱	۰/۰۶	۰/۱۰	۰/۹۸	۰/۲۵				
برقراری ارتباط	۰/۵۵	۰/۵۰	۰/۱۸	۱/۵۴	۰/۰۵				
تفسیریافته‌ها	۰/۰۴	۰/۲۰	۰/۰۲	۰/۲۲	۰/۱۲				
طراحی تحقیق	۰/۰۸	۰/۰۵	۰/۰۳	۰/۸۹	۰/۴۴	۰/۵۵	۰/۳۰	۳/۰۲	۰/۰۱
حل‌مسأله سازنده	۰/۷۳	۰/۳۵	۰/۳۳	۲/۸۹	۰/۰۱				
حل‌مسأله غیرسازنده	۰/۳۱	۰/۴۱	۰/۱۲	۱/۵۴	۰/۸۳				

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

همان‌گونه که جدول۶ نشان می‌دهد متغیرهای مهارت‌های یادگیری و حل مسأله اجتماعی با R=۰/۵۵ و R^2=۰/۳۰ متغیر خلاقیت اجتماعی را تبیین نمودند. در این راستا ضریب تعیین نشان داد ۳۰ درصد از واریانس متغیر خلاقیت اجتماعی از طریق این دو مجموعه متغیر قابل تبیین است. بر اساس مقایسه ضرایب بتا نتایج حاکی از آن است که از بین متغیرهای مهارت‌های یادگیری و حل مسأله اجتماعی بیشترین قدرت پیش‌بینی به ترتیب مربوط به متغیرهای حل مسأله سازنده (P≤۰/۰۱، β=۰/۳۳) و فرضیه‌سازی (P≤۰/۰۱، β=۰/۲۴) و برقراری ارتباط (P≤۰/ ۰۵، β=۰/۱۸) است و سایر متغیرها قابلیت پیش‌بینی نداشتند.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش حاضر بر اساس فرضیه‌های پژوهش مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرند. در این راستا در خصوص بررسی قدرت پیش‌بینی ابعاد مهارت‌های یادگیری برخلاقیت اجتماعی تحلیل‌های آماری انجام شده نشان داد از بین ابعاد مهارت‌های یادگیری تنها دو مهارت فرضیه‌سازی و مهارت برقراری ارتباط پیش‌بینی کننده مثبت و معنادار خلاقیت اجتماعی هستند. این یافته‌ها با پژوهش‌های گاردینر(۲۰۲۰)، رناتو ورناتو (۲۰۲۱)، تگنو (۲۰۲۰)، سجادی‌فر (۱۴۰۱)، پاتامای (۲۰۰۶) همسو است. تگنو (۲۰۲۰) معتقد است زمانی که افراد از توانمندی‌های شناختی خود برای افزایش یادگیری استفاده می‌کنند، ظرفیت حل مسأله به‌ویژه در موقعیت‌های اجتماعی را پرورش داده و سلامت روان بهتری دارند. رناتو ورناتو (۲۰۲۱) بر این باورند افزایش قدرت انعطاف‌پذیری، نواندیشی و قابلیت پیش‌بینی از مهم‌ترین عملکردهای مهارت‌های یادگیری در حل مسائل بین فردی است که لازم است در نظام‌های آموزشی به آن‌ها توجه شود. گاردینر (۲۰۲۰) نیز معتقد است افرادی که از مهارت‌های یادگیری مناسب برخوردارند در واقع به فرایندهای شناختی- رفتاری مجهزند که پردازش‌های ذهنی آنان را برای ارتباطات اجتماعی و حل مسائل اجتماعی افزایش می‌دهد. به‌عبارتی بر اساس دیدگاه ایوانز (۲۰۲۱) می‌توان گفت مهارت‌های یادگیری و حل‌مسأله از آن نظر که زمینه فکر کردن و پرورش همه جانبه نیروهای فکری دانش‌آموزان را موجب می‌شود به افراد نگرش‌ها و توانمندی‌های برخورد با موقعیت‌های ارتباطی چالش برانگیز را می‌دهد. به‌منظور تبیین قدرت پیش‌بینی بیشتر مهارت فرضیه‌سازی ابتدا باید به مفهوم فرضیه‌سازی به‌ویژه در روابط اجتماعی توجه نمود.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

فرضیه اظهارنظر و حدس‌های خردمندانه برای توضیح دادن یک پدیده یا ارتباط اجتماعی است که باید با دلایل موجود، منطبق و هماهنگ باشد (شریفیان و شریفیان، ۱۳۸۷). به‌عبارتی در فرضیه‌سازی اطلاعات و تجارب قبلی فرد با موقعیت جدید ترکیب شده و راه‌حل یا راه‌حل‌های متعددی برای چالش‌های ارتباطی مطرح می‌گردد (مور، ۲۰۲۲). در این ارتباط می‌توان گفت افرادی که خلاقیت اجتماعی دارند برای معماها و چالش‌های اجتماعی که با آن مواجه می‌شوند بیش از دیگران به ارائه فرضیه‌های مختلف می‌پردازند و سعی می‌کنند از بین فرضیه‌های خود بهترین فرضیه را که منجر به حل مسأله شود انتخاب نمایند. در پژوهش حاضر جهت سنجش خلاقیت اجتماعی، دانش‌آموزان با معماهای مختلفی در موقعیت‌های خاص مواجه می‌شدند که حل آن معماها برایشان اهمیت داشت فرضاً این‌که چگونه بتوانند در جمع همسالان خود به بازی بپردازند یا آن‌که چگونه بتوانند چالش ارتباطی خود را در خانواده حل کنند، در این مواقع به‌نظر می‌رسد ارائه راه‌حل‌های مختلف که می‌تواند همان مفهوم فرضیه‌سازی باشد، منجر به ارائه ایده‌هایی نو و بدیع شود. به‌عبارتی ارائه راه‌حل‌های مختلف که ناشی از سیالی ذهن است منجر به افزایش ابتکار و خلاقیت می‌گردد. در این راستا در هر موقعیت هر چه فرضیه‌های بیشتری بیان شود انتظار بداعت و ابتکار نیز بیشتر خواهد بود.

علاوه بر فرضیه‌سازی طبق یافته‌های پژوهش، مهارت برقراری ارتباط از عوامل مهم در خلاقیت اجتماعی است. وقتی افراد قادر به برقراری ارتباط با دیگران باشند از توانمندی‌های شناختی و اجتماعی مناسبی برای ارائه افکار بدیع و نو برخوردار خواهند بود (منچوری، ۲۰۲۰). بران (۲۰۲۰) معتقد است در مهارت‌های ارتباطی تغییر ارزش‌ها، توجه به دیدگاه‌ها و انعطاف‌پذیری ذهنی افزایش می‌یابد که این موارد خود از مهم‌ترین فرصت‌های بروز افکار خلاق است. بر اساس دیدگاه بگتو (۲۰۲۰) در خلاقیت اجتماعی خودپنداری و اعتماد به‌نفس اهمیت بسزایی دارد که می‌تواند در موقعیت‌هایی ارتباطی که فرد باید خود را برای روابط اجتماعی آماده سازد افزایش یابد. جهت بروز افکار خلاقانه در روابط اجتماعی، پرورش مهارت برقراری ارتباط اهمیت زیادی دارد. گفت‌وگوها و بحث و جدال‌های افراد با یکدیگر در یک ارتباط اجتماعی آنان را به پذیرش و نواندیشی تشویق می‌کند (ادگل، ۲۰۲۳). در نهایت درخصوص قدرت پیش‌بینی‌کنندگی مثبت و معنی‌داری مهارت برقراری ارتباط با خلاقیت اجتماعی

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

می‌توان به حوزه‌ای که در این دو فرایند مشترک می‌باشند اشاره نمود. در مهارت برقراری ارتباط و در خلاقیت اجتماعی صحبت بر سر نحوه‌ی ارتباطی فرد با دیگران است، و هر چه فرد از مهارت‌های برقراری مناسب‌تری و بیشتری برخوردار باشد، بهتر قادر به بروزخلاقیت اجتماعی است. مهارت‌های برقراری ارتباط از اولین و ویژه‌ترین توانمندی برای ارتباط با دیگران است و اگر قرار بر بروز تفکرخلاق در حیطه‌ی روابط اجتماعی باشد، مهارت‌های برقراری ارتباط بسیار حائز اهمیت است. در نظریه‌های انسان‌گرایان و رفتارگرایان از خلاقیت نیز به شیوه پاسخ‌دهی افراد به محرک‌ها تأکید بسیار می‌شود و بر این اساس می‌توان گفت هرچه توانمندی ارتباطی بیشتر زمینه مناسب‌تری برای خلاقیت اجتماعی ایجاد می‌گردد (البرزی، ۱۳۹۳).

در بررسی فرضیه مبنی بر نقش حل مسأله اجتماعی در خلاقیت اجتماعی تحلیل‌های انجام شده نشان داد از بین دو بعد حل مسأله اجتماعی (حل مسأله سازنده، حل مسأله غیرسازنده) حل‌مسأله سازنده با خلاقیت اجتماعی رابطه‌ی مثبت و معنی‌داری وجود دارد و پیش‌بینی کننده آن است. این یافته با پژوهش‌های وان بزو وهمکاران (۲۰۲۲)؛ کاو و همکاران (۲۰۲۱)؛ ریتزوچل و ناستد (۲۰۲۲)؛ البرزی و همکاران(۱۳۹۷) و سجادی‌فر (۱۴۰۱) همسو است. ادگل (۲۰۲۳) معتقدند زمانی که افراد از راهبردهای حل مسأله به‌خوبی استفاده می‌کنند توانایی حل چالش‌های اجتماعی به‌ویژه در موقعیت‌های ارتباطی را دارند و برای مسائل ایجاد شده به راه‌حل‌های نوین و مؤثر می‌پردازند. به‌عبارتی بر اساس نظر این محققان وقتی افراد در فرایند حل مسأله هستند، ناخودآگاه در برخورد با یک موقعیت و مسأله تنها به یک راه‌حل اکتفا نمی‌کنند که این امر خود منجر به بروز افکار بدیع و نو می‌شود. کاو و همکاران (۲۰۲۱) نیز نشان دادند برخوردهای خلاقانه در محیط‌های اجتماعی ناشی از توانایی حل مسأله به‌صورت انتقادی و شناختی است و تا زمانی که افراد به فرصت‌ها و موقعیت‌ها می‌اندیشند قادرند به بهترین نحو مشکلات خود را حل نمایند. لئون و رایترپالمون (۲۰۲۲) نیز بر این باور است که ساخت ایده‌های جدید در روابط اجتماعی و معماهای اجتماعی ناشی از توانایی حل مسأله به‌صورت موفقیت‌آمیز است. از دیدگاه وی توانایی شناختی، اجتماعی و عاطفی افراد در فرایند حل مسأله افزایش یافته و موجب افزایش خلاقیت می‌گردد. وان بزو و همکاران (۲۰۲۱) معتقدند حل مسائل به‌صورت سازنده موجب اعتماد به‌نفس، تقویت خودپنداری و هویت

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

اجتماعی می‌شود که نقش مثبت و سازنده‌ای در خلاقیت اجتماعی دارد. در پژوهش حاضر حل مسأله سازنده بیانگر برخورد منطقی و تصمیم‌گیری صحیح در جهت شناسایی موقعیت‌های چالش برانگیز و ارائه راه‌حل‌های مناسب است که نقش مهمی در خلاقیت اجتماعی دارد. در نهایت باید گفت در عصر حاضر به‌دلیل پیچیدگی‌ها و مشکلات ناشی از رشد سریع و تغییرات تکنولوژی، تقویت مهارت حل مسأله در یادگیرندگان از مسائل مهم نظام آموزشی هر کشوری است، زیرا مهارت حل مسأله نیاز اولیه هر فرد برای حل مسائل روزمره می‌باشد. حل مسأله مهارتی مقابله‌ای و عملی است که باعث بالا رفتن اعتماد به‌نفس و عملکرد صحیح و سازگاری محیطی افراد می‌شود (ایزدی‌فرد و سپاسی آشتیانی،۲۰۱۰).

از سویی خلاقیت ترکیبی از تصمیم‌گیری و حل مسأله است که در شکل‌گیری آن مجموعه نیروهای روانی و اجتماعی مشارکت دارند، و هر چه افراد از قدرت تصمیم‌گیری و حل مسأله بهتری برخوردار باشند، خلاق‌تر هستند و بهتر می‌توانند بر چالش‌های محیطی غالب شوند به‌عبارتی افراد خلاق باید حل مسأله سازنده داشته باشند و هرچه در این توانایی شایسته‌تر باشند بهتر قادر به ارائه راه‌حل‌های نوین در موقعیت‌های اجتماعی هستند (مال‌امیری،۱۳۹۴). خلاقیت، توانایی تولید افکار نو و افکار موجود را به شکل‌های جدید برای یافتن ایده‌ها بدیع و راه‌حل‌ها است. در حل مسأله به افراد فرصت اندیشیدن و فکر کردن داده می‌شود و آن‌ها راه‌های مختلفی را تمرین می‌کنند ایده‌ها با افکار تازه و خلاق در آن‌ها پرورش داده می‌شود این امر باعث پرورش مهارت حل مسأله در افراد می‌شود و از طریق آن در عمل، به نوآوری و خلاقیت دست می‌یابند به‌عبارتی یکی از عوامل مهم توسعه و رفع موانع پیش‌روی بشر توانمندی در حل مسأله است. زیرا توانمندی در حل مسأله به‌خصوص حل مسأله اجتماعی مهارتی است که می‌تواند موقعیت فعلی را از طریق شناسایی مشکل و طی کردن مراحل حل آن به موقعیت مطلوب تبدیل سازد. حل مسأله سازنده به افرادی که بتوانند از طریق اطمینان به توانایی‌های خود عملکردشان را کنترل و مدیریت کنند نیاز دارد این افراد باید ذهنی پویا و خودکارآمد و خلاق داشته باشند، تا بتوانند این مسیر پرچالش را به سرانجام برسانند (تورنبول و همکاران[1]، ۲۰۱۰). و همان‌طور که به‌نظر می‌رسد حل

1. Turnbull et al

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

مسأله مطلوب از طریق افرادی صورت می‌گیرد، که در جهت‌گیری مثبت به مسأله دارند و سبک‌شناختی منطقی درحل مسأله دارند و دنبال راه‌های بدیع هستند، که این ویژگی حل مسأله سازنده است. در حل مسأله سازنده افراد جهت‌گیری مثبت به حل مسأله دارند و از مجموعه توانمندی‌های شناختی و هیجانی برخوردارند و معتقدند حل مشکل امکان‌پذیر است و به‌جای اجتناب از آن باید متعهد به حل آن بود تا توان و اندیشه نو در افراد شکل گیرد (دیزوریلا و نزو، ۲۰۰۲). همچنین در حل مسأله سازنده اندیشه منظم و منطقی حاکم است که در انتخاب راه‌حل مناسب و ایده‌پردازی نقش مهمی دارد و موجب خلاقیت اجتماعی می‌شود.

در نهایت بر مبنای دیدگاه یانگر و همکاران (۲۰۲۱)، امین‌زاده و رضا بیگسانی (۲۰۲۰)، ایوانز (۲۰۲۱) دنیای امروز دنیای پرچالشی است که باید محدودیت‌های آموزشی و پرروشی آن برطرف شود و نواندیشی و حل مسأله به افراد آموزش داده شود. امروزه نسل نوجوان با وارد شدن به عرصه‌های جدید زندگی با چالش‌ها کاهش منابع طبیعی و افزایش مشکلات زندگی روزمره مواجه می‌شوند و برای حل مشکلات، نیازمند توسعه مهارت‌های فکری و عملی جهت تطبیق هر چه بیشتر با دنیای تکنولوژی پرچالش هستند. جهت دستیابی به منابع قدرت، سرمایه‌گذاری بر روی نیروی انسانی و پرورش توانمندی وی اهمیت دارد. خلاقیت اجتماعی، مهارت حل مسأله اجتماعی و یادگیری به‌عنوان قابلیت‌های مهم در زندگی از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند. تقاضاهای متنوع بین‌فردی و رفع نیازهای فردی و جمعی، ایجاب می‌کند که فرد در درون شبکه‌های اجتماعی وارد شود و تبادل اطلاعات و ملزومات زندگی فردی بپردازد. برخورداری از توانایی لازم برای حل موفقیت‌آمیز مسائل موجب می‌شود افراد اعتماد به‌نفس بیشتری در ورود به دنیای معاصر داشته باشند و احساس ارزشمندی کنند (سجادی‌فر، ۱۴۰۱؛ ادگل، ۲۰۲۳). توانایی حل مسأله اجتماعی باعث می‌شود فرد خودش را با موقعیت سازگار کند و اطلاعات مورد نیاز را از حافظه فرابخواند و نسبت به هماهنگی روش‌ها با اهداف، تلاش مؤثری انجام دهد و پیامدها را بهتر کنترل کند. توانمندی در حل مسأله گامی در جهت برداشتن موانع توسعه در جوامع و عامل محرکی در رسیدن به خلاقیت به شمار می‌رود.

با توجه به نوع پژوهش که از نوع همبستگی بود رعایت احتیاط در استنباط علی بین روابط متغیرها پیشنهاد

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

می‌شود همچنین با توجه به اهمیت نقش مهارت‌های یادگیری و حل مسأله اجتماعی در خلاقیت اجتماعی پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های ترکیبی و کیفی نیز در ارتباط با موضوع پژوهش انجام گیرد. همچنین با توجه به نتایج پژوهش توصیه می‌شود جهت مفهوم‌سازی و آشنایی با خلاقیت اجتماعی و حل مسأله اجتماعی و مهارت‌های یادگیری برای دانش‌آموزان و معلمان کارگاه‌های آموزشی تدوین و اجرا گردد و همچنین با توجه به اهمیت مهارت‌های یادگیری درزندگی علمی و عملی دانش‌آموزان توصیه می‌شود برای معلمان جهت اهمیت این نوع مهارت‌ها و پرورش آن کارگاه‌های آموزشی تهیه و اجرا شود.

سپاسگزاری

این پژوهش برگرفته از پایان نامه کارشناسی‌ارشد آموزش ابتدایی دانشگاه شیراز است. نویسندگان مقاله بر خود لازم می‌دانند از همکاری و مساعدت همه عزیزانی که در این پژوهش ما را یاری نموده‌اند سپاسگزاری نمایند.

References

Ahmadi, H. (2018). Survey of the Sense of Belonging to School, Social Competence, Academic Help Seeking and Learning Science Skills in Smart and Nonsmart Elementary Schools .Master's thesis, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Shiraz University, Iran. [Persian].Alborzi, M., (2013). The relationship between perception of parents and social creativity in children with the mediation of motivational beliefs in friendships. Studies in Teaching and Learning, 6(2), 61-81. [Persian].

Alborzi, M. (20۰۸). Explaining the mediation of motivational beliefs in children's creativity model with an approach to family, school variables and attributional beliefs in elementary school students. Doctoral Thesis, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Shiraz University, Iran. [Persian].

Alborzi, M. (2012). Social creativity in preschool children. Advances in Preschool Education, 4, 10-13. [Persian].

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

Alborzi, M., Anbari, A., Khoshbakht, F. (2018). The Role of Social Skills and the Family Emotional Atmosphere in Social Problem Solving: The Mediating Role of Cognitive Flexibility. Jornal of Educational Psychology Studies, 15(31), 1-34. [Persian].

Aminzadeh. B., Rezabeigisani .R. (2020). Social Creativity and Place (Re) production: Tarbiat Pedestrian Route in Tabriz, Iran. [Persian].

Beghetto, R. A. (2021). There is no creativity without uncertainty: Dubito Ergo Creo. Journal of Creativity, 31, Article 100005. 10.1016/j.yjoc.2021.100005.

Brown, R. (2020). The social identity approach: Appraising the Tajfellian legacy. British Journal of Social Psychology, 59(1), 5–25. https://doi.org/10.1111/bjso.12349.

Cirella, S. (2021). Managing collective creativity: Organizational variables to support creative teamwork. European Management Review, 18(4), 404–417. 10.1111/emre

Corazza, G. E., Reiter-Palmon, R., Beghetto, R. A., & Lubart, T. (2021). Intelligence and creativity in the space-time continuum for education, business, and development. Journal of Creativity, 31, Article 100003. 10.1016/j.yjoc.2021.100003.

Dodge, K. A., Pettit, G. S., & Baltes, J. E. (1994). Socialization mediators of the relation between socioeconomic status and child conduct problems. Child Development, 65, 649- 665.

D'Zurilla., T, J., & Nezu, A.M, (2002). Maydeu-Olivares A. Manual for the social problem-solving inventory-revised. 1thed. New York.

Edgell, R. A. (2023). Grand challenges: The theoretics of discursive engagement, sociotemporal dilemmas, and impact. Academia Letters, 5164. 10.20935/AL5164.

Eizadi Fard, R., &Sepasi Ashtiani., M. (2010). Effectiveness of cognitive behavioral therapy with problem solving skills training on reduction of test anxiety symptoms. Journal Behavioral Science, 4(1), 23-7. [Persian].

Eisele, P. (2020). Individual and social creativity and job satisfaction. InternationalJournal of Innovation, Creativity and Change, 6, 87-98.

Evans, M. (2021). Interdisciplinarity and punishment in the academy: Reflecting upon

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

researching and teaching human rights in university settings. Journal of Human Rights Practice, 12(3), 524–544. 10.1093/jhuman/huaa048

Fischer, G. (2011). Social creativity: Exploiting the power of cultures of participation. In 2011 Seventh International Conference on Semantics, Knowledge and Grids (pp. 1-8). IEEE.

Frey-Heger, C., Gatzweiler, M. K., & Hinings, C. R. (2021). No end In sight: How regimes form barriers to addressing the wicked problem of displacement. Organization Studies, OnlineFirst. 10.1177/01708406211044869

Gardiner, P. (2020). Learning to think together: Creativity, interdisciplinary collaboration and epistemic control. Thinking Skills and Creativity, 38, Article 100749. 10.1016/j.tsc.2020.100749.

Ghoshtasebi, R. (20۱۳). The effect of problem solving teaching method on creative and critical thinking of fifth grade students in Ramjard city. Master's Thesis, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Azad University of Marvdasht. [Persian].

Hassanzadeh, M. (۲۰۱۱). Investigating the relationship between family communication patterns, social self-efficacy and social creativity of middle school students in Shiraz, Master's thesis, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Shiraz University, Iran. [Persian].

Kawa, N. C., Arceño, M. A., Goeckner, R., Hunter, C. E., Rhue, S. J., Scaggs, S. A., Biwer, M. E., Downey, S. S., Field, J. S., Gremillion, K., McCorriston, J., Willow, A., Newton, E., & Moritz, M. (2021). Training wicked scientists for a world of wicked problems. Humanities and Social Sciences Communications, 8(1), 189. 10.1057/s41599-021-00871-1.

Kongpiboon, W. (2023). Learning management based on creative problem-solving approaches. Journal of Industrial Education, 22(1), 125-143.

Kornberger, M., Meyer, R., Frey-Heger, C., Gatzweiler, M., & Martí, I. (2020). Call for papers on a special issue in Organization Studies on: Collective action in crisis? https://journals.sagepub.com/pb-assets/cmscontent/oss/OS_SI_Collective%20Action%20in%20Crises_Call%20for%20Papers%20updated-1632382133.pdf

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

Leone, S. A., & Reiter-Palmon, R. (2022). Leading creative teams: A process-perspective with implications for organizational leaders. Translational Issues in Psychological Science, 8(1), 90–103. 10.1037/tps0000296

Malamiri, M. (2014), Systematic Theory of Creativity in Organization. Innovation and Creativity in Human Sciences, 4(4)163-207. [Persian].

Montuori, A. (2020). Social Creativity. Encyclopedia of Creativity, 3d Ed.

Morakhah, V.,&Alborzi,M.(2016). The relationship between learning atmosphere and social creativity in primary school boy students. International Journal of Medical Research & Health Sciences, 5(11), 607-611.

Morakhah, V., & Alborzi,M. (2016). Relationship between Emotional Awareness and Social Creativity in Primary School Students. International Journal of Medical Research & Health Sciences, 5, 5(S), 222-228

Mouchiroud, C., &Lubart, T. I. (2002). Social creativity: A cross-sectional study of 6- to 11-yearold children. International Journal of Behavioral Development, 26, 60-69.

Muir, S. (2022). Strategies for recruiting students to the Humanities: Leveraging scholarly society resources https://www.studythehumanities.org/strategies.

Nezu, A. M., & D Zurilla, T. J. (2006). Problem-solving therapy: A positive approach to cinical intervention. Springer publishing company. Third Edition.

Renatovna, A. G., & Renatovna, A. S. (2021). Pedagogical and psychological conditions of preparing students for social relations on the basis of the development of critical thinking. Psychology and Education Journal, 58(2), 4889-4902. https://doi.org/10.17762/pae.v58i2.2886

Rietzschel, E. F., & Nijstad, B. A. (2020). Group creativity. In S. Pritzker, & M. Runco (Eds.), Encyclopedia of creativity (Third Edition) (pp. 562–568). Academic Press. 10.1016/B978-0-12-809324-5.06200-3.

Ryu, S. (2020). The Beauty of Crowdfunding. Oxfordshire, UK: Routledge Taylor and Francis Group.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

Sajadifar, Y.(2022). The Study of Effect of the Project- Based Teaching on the Social Creativity and Citizenship Education of 5th – Grade Primary School Students in Sciences Class. Master's thesis, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Shiraz University, Iran. [In Persian].

Sharifian,A.& Sharifian, A. (2007), what every teacher should know. Teaching research skills, Tehran: Zarbaf Asl Publications. [Persian].

Torrance.E.P. (1987). Teaching for Creativity.In Isaken,S.G.(Ed.),frontiers of creativity research: beyond the basics(pp.189-215).Buffalo,NY:Berly limited.

Turnbull, M., Littlei, A., & Allan, M. (2010). Creativity and collaborative learning and teaching strategies in thedrsign dis crippling Indication. Arts Education Policy Review, 111, 52-62.

Van Bezouw MJ, van der Toorn J, Becker JC.(2021). Social creativity: Reviving a social identity approach to social stability. European Journal Social Psycholgy; 51: 409–422. https://doi.org/10.1002/ejsp.2732.

Yang, L., Albats, E., & Etzkowitz, H. (2021). Interdisciplinary organization as a basic academic unit? Industry and Higher Education, 35(3), 173–187.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

The predictive role of learning skills and social problem solving in the social creativity of elementary school students

Fatemeh Mehni[۱], Mahboubeh Alborzi[۲*], Fariba Khoshbakht[۳]

Abstract

The purpose of this research was to study the role of learning skills and social problem solving in the social creativity.The participants of the research were 46 girls & 133 boys from elementary students who were selected by random cluster sampling. The research tools were learning skills scale (Ahmadi, 2016), social problem solving inventory (D'Zurilla&Nezu, 2002) and social creativity task (Mouchiroud& Lubart, 2002). The results showed a significant relationship between social creativity with observation (r=0.14), hypothesizing (r=0.35), interpretation (r=0.11) and communication (r=0.21). There was a correlation between social creativity and constructive problem solving (r=0.34) and non-constructive problem solving (r=-0.28). The regression results showed that hypothesizing predicted 26% and hypothesizing and communication skills together predicted 32% of the variance of social creativity. Constructive problem solving explained 35% and constructive problem solving and non-constructive problem solving together explained 38% of the variance of social creativity. Finally, the results showed 30% of the variance of social creativity explained through hypothesizing, communication and constructive problem solving.

Keywords: Learning Skills, Social Problem Solving, Social Creativity.

1. Master'ss Degree, Shiraz University, Shiraz. Iran.

2. Associate Professor, Shiraz University, Shiraz, Iran.
*Corresponding Author: malborzi@shirazu.ac.ir

3. Associate Professor, Shiraz University, Shiraz, Iran.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]